

Nieuwe vormen van liturgie

Op 21 juni 2025 hield de Mariënborgvereniging in Culemborg een studiedag over Liturgievernieuwing. In haar welkomstwoord ging dagvoorzitter Yvonne Beker in op onze diepe behoefte aan liturgie: aan ontmoeting met God en met elkaar, aan de lofprijzing van het Heilige en aan de dienst aan elkaar. In die zin is heel ons leven liturgie: als geroepene en gezondene, als “pelgrim van de hoop onderweg”, willen we leven in het perspectief van Gods rijk.

Onze God is zó alomvattend, dat we graag onze eigen taal zouden willen gebruiken om over God te praten en God te vieren. De kerk heeft in de loop der eeuwen vormen van liturgie ontwikkeld, waarvan wordt gehoopt dat die voor allen in hun persoonlijk geloof aansprekend zijn: eenheidstaal als overkoepeling van de zo verschillende persoonlijke geloofs-belevingen. Eenheid in verscheidenheid. Maar op bepaalde momenten in de geschiedenis is gebleken, dat grote groepen mensen moeite hebben om de eenheidstaal van dat moment te ervaren als zo'n overkoepeling.

Op zo'n moment verkeren we nu, zeker in Nederland; en daarom wordt op vele plaatsen geprobeerd nieuwe vormen van aansprekende liturgie te vinden. Zo wordt bijgedragen aan de ontwikkeling van de traditie, aan een kerk die steeds in ontwikkeling is. En dat is goed; zeker als dat gebeurt in het besef, dat er – boven de verschillen in uitingsvormen en liturgische vormgevingen – een wezenlijke eenheid bestaat: Gods volk, dat in de éne Geest onderweg is!

Liturgische spiritualiteit

Vervolgens ging dr. Ad de Keyzer in op de liturgievernieuwing, ingezet door het Tweede Vaticaans Concilie. Dat concilie sprak een ‘vurig verlangen’ uit naar een volledige en bewuste deelname van de gelovigen aan de liturgie; liturgie moet actief zijn, ‘doenlijk’ (facilis) en ‘actuosa’ (werkzaam). Die volle deelname is een recht en een plicht vanwege het gemeenschapskarakter van liturgie en de gedachte (zie 1Petrus 2:9) dat alle gedoopten een ‘koninklijk priesterschap’ hebben: het volk doet zijn priesterlijk werk als *hoofdcelebrant* in de viering. Niet de priester maar de gemeenschap die bijeen is heeft de hoofdrol. Er is geen gebedsstand zoals er wel een adelstand is... De liturgie kent geen deelnemers, geen toeschouwers of toehoorders; allen zijn actief. Voorgaan is: de gelovigen de ruimte geven ook celebrant te zijn. Het ambtelijke, gewijde priesterschap hangt in de lucht als het volk haar priesterlijke taak niet kan vervullen.

Liturgie is een geestelijke ruimte, tussen het goddelijke Jij en het gelovige ik. We mogen in het zingen van een openingslied de werking ervan ervaren, en ons daardoor laten brengen in de ‘tweede ruimte’, die van de intieme godsontmoeting, met alle ikken tezamen als celebrant. Dan kom je (‘werkzaam’) binnen in wat de kern van liturgie is. De lezing is geen tekst maar een voorlezing; de tekst moet *in* de deelnemers gehóórd worden, werkzaam worden. Het ontvàngen van het Woord is de kern: de herkauwing, de smaking van het Woord dat ons mee vormt.

Liturgievernieuwing in Breda, Roermond en Leuven

Op veel plaatsen wordt al een vernieuwde liturgie gevierd. Drie vormen werden nader belicht: Franck Ploum sprak over de Ecclesia Breda, Wim Janssen over de Oecumenische Basisgroep Jonge Kerk in Roermond, en Yvonne Beker (als

plaatsvervanger van Jos Moons sj) over de INC-vieringen in Leuven.

Elke gemeenschap is anders van aard; dus zijn ook de liturgieën verschillend. De sprekers gaan in op de geschiedenis van de gemeenschappen en op het samenbindende enthousiasme. Voorbereiding en 'uitvoering' van de vieringen gebeuren vaak door meer mensen samen, vanuit de gedachte dat de basis de baas is; de viering komt dan 'van onderop'.

Er zijn een aantal gemeenschappelijke uitgangspunten. Men wil samen vieren, taal geven aan het geloof, aandacht voor woorden die ons optillen boven de chaos uit, voor onhaalbare visioenen waarover we slechts kunnen zingen. Er moet gezongen worden (gezag vult de woorden aan), maar er moet ook ruimte zijn voor stilte en eigen gebed. Het geloof is er vooral om relevantie te hebben in de wereld; niet om 'even de wereld te ontvluchten'. In het gebaar van brood en wijn zit ook het solidair zijn.

In de Leuvense 'INC-vieringen' staat 'INC' voor inclusief: alle deelnemers participeren. Er wordt een geloofsgesprek gehouden in plaats van een preek; er wordt niet tot de mensen gesproken, maar de kerkgangers bezinnen zich *zèlf*, en *samen*, op het geloof. Mensen hebben er behoefte aan, *zèlf* woorden te vinden voor hun geloof: om het dieper te kunnen doorleven, er anderen mee te inspireren en zelf geïnspireerd te worden door hoe een ander zijn geloof verwoordt. We warmen ons aan elkaars geloof. Bij het introduceren van zo'n viering in een parochie verdient het aanbeveling, de weg van de geleidelijkheid te bewandelen, ook met het oog op mensen die liever vast willen houden aan klassieke liturgie. Spreek met de hele gemeenschap af, dat zo'n bijzondere viering slechts enkele keren per jaar plaatsvindt; zo kan een gemeenschap aan nieuwe vormen wennen en merken dat ook via vernieuwende liturgievormen iets van het koninkrijk zichtbaar wordt, dat zij mensen met God en met elkaar verbinden en de gemeenschap kunnen doen groeien in geloof, hoop en liefde.

Inbreng van de deelnemers

Na de inleidingen spraken de aanwezigen in kleine groepen, volgens de 'synodale methode', over wat hen geraakt had en hoe zij tegen liturgie aankijken.

Velen werden geraakt door het begrip 'concelebratie door het volk'; vieren doe je als gelovigen *sámen*, ook om door elkaar gevoed te worden. Er is enthousiasme voor het onderlinge geloofsgesprek; liturgie zou kunnen bestaan uit een viering, gevolgd door een maaltijd en een geloofsgesprek. Maar ook de gezamenlijke 'koffie na' kan werken als een achtste sacrament...

Dat liturgie 'werkzaam' (actiosa) moet zijn, betekent ook dat zij moet uitmonden in daden van solidariteit; we worden immers 'gezonden'.

De structuur (ook van een alternatieve viering) mag niet te dwingend zijn. Er zijn veel vormen van liturgie, waarvan niet één de 'beste' is. Er zijn vele tekens van hoop, maar er is ook zorg omdat de rk kerk, als 'priesterkerk', onvoldoende openstaat voor de veelkleurigheid van de liturgie; er zou méér ruimte mogen zijn voor afwisseling in de vorm van vieringen...

Emile Verviers; 12-8-2025